

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ.

Јеванђелије по Матеју. С грчког текста га превео протопрезвитер Д-р Димитрије Стефановић, професор Универзитета у Београду, Београд, Британско и Инострано Библијско Друштво, 1929. У истој серији и исте године: Јеванђелије по Марку, Јеванђелије по Луци, Јеванђелије по Јовану. — Одавно се осећа потреба за још једним преводом Новог Завета, јер се Вуковом преводу, који је иначе врло књижеван и недостижно леп („мислим да се нећу огријешити о човјека који је основао нову српску књижевност, ако... кажем да, колика је сва радња Вукова, опет јој је цијелој ово дјело круна“ Даничић) може ставити доста материјалних замерака (има нетачности, нејасности, архаизама у изразу и реалијама; превод је начињен на основу некритичког текста). Тај други превод имао би да буде критичан и филолошки тачан. Г. Стефановић, који на нашем богословском факултету предаје ексегесу Новог Завета, свакако је најпозванији за овакав посао. На његовом се преводу доиста види да га је радио стручњак. Г. С. је напустио тако звани *textus receptus* (и то онај *textus receptus*, који је послужио као основица Вуку и његовим обрасцима), и употребио критичан Нестлеов текст; отуда местимична неслагања са Вуком и са словенском вулгатом уопште (нпр. Лс. 2, 5; 4, 4; 4, 8; 5, 17; и т. д.). Очеvidно је да је за многа места Г. С. морао правити читаве студије, и критичне и ексегетичне. Г. С. у своме тексту има две врсте заграда: у заградама облика () налазе се речи које су додате да би смицао био јаснији (Вук је овакве додате речи штампао курсивом); у заграде облика [] стављао је Г. С. места којих нема у најбољим кодексима. Цитате из Старог Завета Г. С. је чувао недирнуте, док их је Вук парафразирао и утапао у други текст (на пример Лс. 4, 10—11). Називе из администрације, војске и из старог култа задржао је Г. С. онако како су у оригиналу, на пример синедрион (Вук: скупштина), синагога („зборница“), преториум („судница“), прокуратор („судија“), тетрарх („четворовласник“), диаспора, и т. д. Превод Г. С.; према томе, учен је, и има за циљ да грчки оригинал филолошки верно преведе на наш језик.

У том погледу Г. С. имао је успеха. На много места он је дао тачнији превод него Вук, на пример, одмах прву рече-

ницу (Mt. 1,1) преводи Г. С. тачно: „Порекло Исуса Христа, сина Давидова, сина Авраамова“ — док би по Вуковом преводу („Племя Исуса Христа, сина Давида Авраамова сина“) изгледало да је Давид био директан син, у правом смислу син Авраамов. Реч διαθήκη у тексту, Г. С. сасвим добро преводи са савез (док је у Вука задржан стари, погрешни превод завет). χωρίον у Mt. 26,36; Mc. 14,32, и, нарочито, Јо. 4,5 Вук нетачно преводи са село; Г. С. боље са добро, одн. земљиште; δεδεμένους Mc. 15,7 је окован, „у оковима“ (Г. С.) а не „затворен“ (Вук); ἱερεὺς ἐξ ἑφημερίας Ἀβιά је „свештеник од чреде Авијине“ (Г. С.), а не (јер то даје други смисао) „свештеник од реда Авијна“ (Вук); συνβάλλω у Lc. 2,19 значи „размишљати“ (Г. С.), а не „слогати“ (Вук); ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαιρισμοῦ αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον Μωϋσέως (Lc 2,22) значи само „кад се по закону Мојсијеву навршише дани њихова чишћења“ (Г. С.) — да ли је Вук своје тумачење „кад дође вријеме да иду на молитву по закону Мојсијеву“ нашао у каквом преводу, или је препричао грчки текст, антиципирајући молитву, није јасно; οὗτος κεῖται εἰς πτόσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν (Lc. 2,34) значи „овај је одређен да многе обори и подигне“ (Г. С.), а не „овај лежи да многе обори и подигне“ (Вук); ὀδυνάμενοι (Lc. 2,48) је „с болом“ (Г. С.), а не „са страхом“ (Вук); προσδοκῶντος δὲ τοῦ λαοῦ (тј. Месију) „кад народ очекиваше Месију“ (Г. С.), а не „кад народ бјеше у сумњи“ (Вук); καὶ ἦγεντο ἐν τῷ πνεύματι ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου (Lc. 4, 1 и 2) значи сасвим тачно „водио га је Дух по пустињи, а ђаво га је кушао“ (Г. С.), а не „и одведе га Дух у пустињу, и четрдесет дана куша га ђаво“ (Вук); πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ (Lc. 4, 9) је забат, „крило“ (Г. С.), а не „врх“ од цркве (Вук); πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ (Lc. 4,22) значи „сви му одобраваху“ (Г. С.), а не „сви му свједочаху“ (Вук); ἕως ὀφρύος τοῦ ὄρους (Lc. 4, 29) значи „до ивице брда“ (Г. С.), а не (чак је на овом месту и нелогично) „наврх горе“ (Вук). И тако даље. Наведене примере покупио сам углавном само у четири прве главе Јеванђеља по Луци — очевидно је да би их се нашло много више кад би се упоредила сва четири јеванђеља. Са изненађењем видели смо да нека, свима нама позната места у коректном преводу Г. С. гласе друкчије но што смо их ми у школи учили. У прве две главе по Луци имамо два таква места: 1, 28 „Здраво, ти која

си стекла милост Божју, Господ (је) с тобом!“ (толико и ништа више у преводу Г. С.); у Вука то место гласи „Радуј се, благодатна! Господ је стобом, благословена си ти међу женама“; 2, 14. „Слава Богу на висини, и на земљи спас људима који су по његовој вољи“ (у Вука „Слава на висини Богу, и на земљи мир, међу људима добра воља“). — Друго, Г. С. је, такође на много места, дао јаснији и разумљивији превод. Овде наводим неколико примера такође из првих глава по Луци: 1, 77 „Народ његов да научиш да је спасење у опроштењу греха њихових“ (Вук: да даш разум спасења народу његову за опроштење гријеха њиховијех“); 4, 21 „данас се испунило ово писмо [пре тога налази се цитат из Исаије] што сте га чули“ (Вук: „данас се изврши ово писмо у ушима вашим“); најзад, класично место Лс. 5, 36 „Нико не дере од нове хаљине да закрпи стару хаљину; иначе ће нову подерати, а старој неће личити закрпа од нове“ (Вук: „Нико не меће закрпу од нове на хаљине на стару хаљину, иначе ће и нову раздријети, и старој не личи што је од исвога“). — У погледу језика превод Г. С. је савременији, речник и граматички облици модернији су. Тиме превод често добија у јасноћи, премда у Вуковим изразима има више поезије и лепоте, јер припадају старинском, освештаном језику. Овде ћу поређати извештан број таквих дублета (на првом месту је израз Г. С., на другом Вуков израз): час — сахат; демон — ђаво; горски крај — горња земља (Лс. 1,39); пописати — преписати; попис — пријепис; ватра — огањ; киша — дажд; славити — хвалити; жртва — прилог; светлост — видјело; милост — благодат; гујин — аспидин; мили — љубазни; потлачени — сужањ Лс. (4,18); пословица — прича; од сада — одселе; младожења — женик; огртач — кабаница; храм — црква; столица — клупа; разбојник — хајдук; сетити се — опоменути се; царевина — харач; цар — ћесар; бдити — стражити; суд — скленица; ускрс — васкрсеније; пољубити — целивати; ћутати — мучати, пурпурни — скерлетни, и тако даље. Ваља још приметити, такође као особину модерног језика, да Г. С. врло често употребљава перфекат онде где је у Вука аорист или имперфекат; и да са личним обликом онде где је у Вука инфинитив.

Код Немаца постоји класични Лутеров превод Библије, и поред њега има и научних превода, какав је на пример онај који је учинио Кауч уз помоћ још неколиких познатих научника.

И један и други превод имају једнако високу вредност, сваки од њих у своме правцу. Сличан је однос између превода Вуковог и превода Г. Стефановића. Досадашњи Вуков превод, без обзира на то што је то један од најлепших споменика српске прозе, није био довољан ни богословима ни лаицима. Г. Стефановић се латио врло тешког посла да ову празнину попуни. Он је мајстор у своме послу, и дао је превод који је на висини модерне науке. Поред те унутрашње вредности, превод је и читак; Г. С. се наслања на Вуков језик и фразеологију, и труди се да колико више може сачува од Вукове лепоте и свежине. Можемо само желети да Г. С. што скорије објави и други део Новог Завета, нарочито Посланице, јер је ту његова интервенција најпотребнија, и јер ће тек ту његова вештина и ученост доћи до свога правог израза.

В. Чајк.

Оче нањ. Predavanje d-r Rudolfa Steinera. Pjesme Vladimira Nazora. Antropozofska Biblioteka Sv. 4. Beograd 1929. Izdanje Jugoslavenskog Antropozofskog Društva. Стр. 40.

Скоро половину ове књижице сачињава предговор преводилаца, д-р С. Жупића, који је, поред своје супруге, г-ђе д-р Кларе Дајчеве-Жупић, најагилнији поборник антропозофије код нас. У предговору излаже преводилац укратко учење Р. Штајнера у опште, његову антропозофију, како је Штајнер назвао своју теозофију, по којој се може стећи видовитост, т.ј. више и највише, мистичко сазнање.

У предговору вели преводилац*): „Постоје три природна царства: минерали, биљке и животиње, — и три невидљиве хијерархије духовних бића које су више од човјека, а мање од Бога и које су кршћани називали анђелима“. Између њих је човек, „четврто природно царство и најнижи од вјечних духова. Зато он може на двије стране гледати, у два смјера развијати своје способности, везати небо са Земљом. У Св. Писму је то изражено у двије основне слике: Евином паду и Христовом уздицању. Само што је у тим сликама приказано много више него што се у први час чини. Иза Евиног пада човјек је сва више губио способност гледања небеских збивања, а све више

*) Ми ћемо цитате писати увек ћирилицом и ако је у оригиналу латиница. Реф.

се упознавао са Земљом (дрво „сазнања“), — Христовом жртвом на Голготи дала је човјеку помоћ, која га може довести до поновног замјећивања и свјеснијег живота у надчулном свијету (дрво „живота“), а да при том не изгуби она сазнања, која је стекао на Земљи. Тек то ново знање о небеском (духовном) свијету и те нове претворбе човјека и Земље, које воде према вишем и савршенијем животу, у царству духа, не могу се испунити без добре воље и слободне тежње човјекове за вишим развојем. И њега није могуће стећи у једном људском животу (тако савршен био је само Христ, но он је био Бог), него у непрестаном понављању живота људског духа на Земљи у све савршенијем тијелу. Сазнање о понављању људског живота води и до разумјевања судбине човјекове и моралне одговорности за земаљска дјела; јер оно што човјек слободно чини у једном животу изравнат ће се неминовно и праведно казном или наградом у другим земаљским животима; а човјеку ће остати сазнање, способности, снаге савршенијег живота“ (стр. 7 и д.).

Даље се вели да је „Земља човјек у великом, а човјек Земља у малом (лахрокосмос као слика микрокосмоса)“, „Човјек је Земљу, какву је видимо, (као пуж кућицу) помало излучио из себе. У будућности он ће је морати опет претворити у нешто духовно, и тако провести оно што хришћанство назива „ускрснуће тијела“. Уз ускрснуће човјековог тијела морати ће помало ускрснути и Земљино“ (8). По Соловјову, вели се у примедби, „ускрснути не значи одвојити дух од тијела... него и тијело оживити и продуктивити“. „Природна царства ће опет ући у човјека, постати сједињена с продуктивљеном Земљом. Један дио људи поћи ће наравно за злом, неће се хтјети даље развијати, ... него ће бити излучен као неспособан за све бржи развој којим ће поћи добри“.

Даље сазнајемо да су „и Земља и човјечанство излучени на крају крајева -из крила божанства, да је коначно и све добро и све зло излучено једном у почетку почетка из крила божанства на посве живи и реални начин“. Онај који „хоће да сазна нешто о тајнама свијета... мора тражити иза тијела човјековог и Земљиног више разних невидљивих тјелеса“ (9). Изражујући затим Штајнерово учење о физичком, астралном и енергичном телу, као и о човековом духу, његовом Ја, преводилац вели: „У човјековом „ја“ живи дакле у клици већ неки.

виши „ја“ који човјека води до развитка двију још виших и скривенијих клица своје божанске бити. У старим су мистеријским храмовима те три више клице човјекове назвали: манас, буди и атма; а др. Штајнер их зове у својим књигама: духовни „ја“ (прочишћено астрално), животни дух (прочишћено етеричко) и духовни човјек (прочишћено физичко тијело).“ Од та „три човјекова духовна тијела“, духовни „ја“ се појављује као и м е. животни дух као к р а љ е в с т в о*), а духовни човјек као воља“ (13) „Човјек је створен и на слику и прилику Божју“. „Божанско — стваралачко почиње се очитовати у људима истом онда... кад се у њима развије божанско име, манас“, На завршетку предговора, где се „говори о путу од Бога до човјека и опет натраг, од човјека до Бога“, вели се да у човековој свести треба да оживи сећање „не чудо божанске милости, излито на гријешно брдо Голготу и да с надом гледа према рјечима Христовим: „У онај ће те ви дан дознати да сам ја у оцу својему, и ви у мени и ја у вама“ (Иван 14. 20). (Стр. 14).

Штајнерово предавање је одговор на питање: „Колико религијска увјерења показују свој духовно-зnanствени или окултни основ на посве одређеним примјерима?“ (17). Штајнер вели: „Ко медитира и у духу оживи... какав било знатни мисаони садржај... тај проживљава стапање с вишом духовношћу“. „На Западу, поименце у хришћанској заједници, налазимо мјесто медитације молитву, — молитву којом се кршћанин уздиже к своме Богу“... „Али прије свега нам мора бити јасно да оно, што се данас тако често сматра молитвом, нипошто не би било молитва у пракршћанском смислу, а најмање у смислу оснивача кршћанске религије, самога Христа Исуса“... „Један моли кишу, други моли сунце“ (18). „Што да учини божански поредак и провидност, кад двије војске стоје једна сучелице према другој и свака моли побједу“.

„Кад човјек тако моли, он се не обазире на ону молитву којом је Христ Исус приказао основно расположење које би морало владати у свакој молитви; на ону молитву у којој се вели: Оче, нека ме мине ова чаша, али не моја него Твоја воља нека буде“. „Формула молитве“ треба да човеку буде „само средство да се уздигне у више, духовне области“. „Онда

*) Овде се каже краљевство где ми кажемо царство („Да приђе краљевство твоје“, 22). Реф.

је кршћанска молитва тачно оно исто — само више осећајно обојено — што и модитација.“ „Медитација је само више мисаона, у њој се настоји помоћу мисли великих вођа човјечанства постићи склад с божанским струјама које пролазе свијетом. У молитви се то исто постиже на више осећајни начин.“ И помоћу молитве, као и помоћу медитације, постиже се „*unio mystica*, мистичко сједињење с божанством“. „Почетак тога је у молитви“ (19).

„Човјек никад не би могао доћи у везу с вишим духовним бићима, кад сам не би био изљев тих божанско-духовних бића“. Он је „складни спој двеју бића: трију клица будућности: манаса, буде и атме, трију горњих чланова, и четирију доњих чланова: физичког, етеричког, астралног тијела и „ја“. Он се „тако изградио у прадавној прошлости коју ми називамо лемурским раздобљем Земље“ (20). Људи су „изграђивали своја тела, а она су онда могла да приме људску душу“. Душе људске су „почивале несамосталне, без индивидуалности, у крилу божанског праисконског духа. А онда су их усисала људска тјелеса и тиме индивидуализирала“. То се развијало „све даље и даље до нашег времена и развијати ће се све више и више још даље у будућност“. „То вјечно што пролази свим инкарнацијама, може се... проматрати с ова становишта. На њ се може гледати као на праисконску вјечну садржину човјештва. Но с друге се стране може на то гледати и као на дио божанског бића, што га је оно тада дало из себе“ (21). Према томе су „три највиша члана људске природе у исти час три нижа члана човјеку најближег божанства.“ „Тако дакле видите да можемо гледати на три принципа, које човјек крије и себи, и као на три божанска принципа“ (22ид.) Овде се даје једна схема у којој се поједини делови Оче наша доводе у везу с антропозофским учењем о трима вишим и четирима нижим члановима људске природе. Воља (Бога Оца) је — атма, краљевство (царство) Божје је — буди (*budhi*), име је — манас; ја је — зло, физичко тело је — крух (хлеб) наш, астрално тело — напаст (искушење), етеричко тело је дуг (22).

„Цио универзум оживљава универзална воља, која се изражава у бескрајној разноликости. Тај процес збивања бескрајне разноврстности, то бескрајно помногостручење, то опетовање божанства — назива се свуда у тајној или духовној науци, у опреци с вољом, краљевством („царством“;

24). „Проматрамо ли и појединости, видимо да су и оне божанске природе. У свим појединостима се зрцали та природа баш тако како би се у шупљој кугли зрцалило средиште. Тако и онај ко гледа на свијет у смислу тајног испитивања¹⁾, у сваком човјеку види зрцаљење Бога“. „Под именом онда човјек замишља поједино биће, по имену се онда један од другог ризликују поједини чланови те велике разноликости. Оно је трећи од три највиша људска принципа који истјечу из божанскога, а слагало би се с оним што је названо манас или духовни „ја“. „Једна је прастара наука која каже да се из имена, краљевства и воље састоји онај члан божанства који се као дио вјечнога улио у људску природу“ (25).

„Како смо проматрали три виша члана људске природе као дијелове божанства, тако можемо гледати на четири дијела више људске природе као на дијелове божанске природе“ (26).

„Људи се разумију услјед заједничких својстава етеричког тијела. Но оно, чиме се људи истичу над заједничка својства... то је усидрено у астралном тијелу. У астралном тијелу је дакле више индивидуално, лично“. „Одувијек су се посвуда у тајној знаности означавале погрјешке против заједнице, које потичу из погрјешног етеричког тијела, као дуг“ (28). „Поријекло дуга ваља дакле тражити у погрјешним својствима етеричког тијела. А погрјешљивост астралног тијела назива се напаст (искушење)“ (стр. 29).

„Ријеч зло никад се у тајној науци не употребљава ни зашто друго него за неку погрјешку људског „ја“. Зло је та погрјешка нашег „ја“, дуг је погрјешка коју почиња етеричко тијело у социјалном животу, у заједничком животу с људима. Искушење је оно што може да стигне астрално тијело у његовој индивидуалној погрјешљивости.“ „У човјеку појединцу живи једна божанска кап, и развијајући се према божанскоме човјек и зражава своју најдубљу, најунутарњију природу. Кад он ту најдубљу и најунутарњију природу изрази претворит ће у постепеном развоју своје властито биће у оно што се у кршћанству назива „Оцем“ (30).

„Етеричко или животно тијело мора тако живјети да се изједначи дуг који је у човјеку. Астрално тијело не смије подлећи у искушењу, а тијело „ја“ не смије подлећи злу. Са своја три виша члана, именом, краљевством и вољом, мора човјек

¹⁾ т. ј. антропозофског учења.

тежити да избије к Оцу на небесима. Име ваља осјећати као нешто свето“. „Успни се у развоју до воље која ће бити један атма; али у исто вријеме и један члан божанства“ (31).

„Оче наш је дакле молитва којом треба да се човјек у часовима потребе уздигне до развојног смисла своје седмечлане природе, а седам прошња онда изражава, кад се појаве и код најнаивнијег човјека, који их никако не може разумјети, духовно-знанствено назирање на људску природу“ „Нема ниједне збиљске молитвене формуле која није рођена из великог знања и велики посвећени, оснивач кршћанства, Христ Исус мислио је учешти молитву на седам чланова људске природе, — изразио је у својој молитви седмечлану природу човјекову“ (32).

„Тако су уређене све молитве. Да оне нису тако уређене, гдје би им била снага да дјелују кроз хиљаде година! Само оно, што је тако уређено, има снаге да дјелује и у наивном човјеку, у човјеку који не разумије ни смисао ријечи“. „Никаква молитва нема збиљског значења ни за разумне ни за неразумне ако није потекла из праисконске мудрости“. „Све су молитве израз те прамудрости, а особито централна или средишња молитва кршћанског живота, Оче наш. И како се свјетло изражава у свијету у седам боја, а основни тон у седам тонова, тако се са седам прошња Оченаша изражава у седам разних усхићења живот човјеков уздижући се на седам разних начина своме Богу. Према томе је Оче наш у свјетлу антропозофије израз седмечланог човјека“ (33).

Пошто смо већ доста опширно приказали ову књижицу, можемо завршити. Морамо се удржати од сваког коментара и критике јер би нас то одвело у велико питање односа хришћанства према теозофији и мистичкој философији у опште. Свакако антропозофија, најмодернији, најнаучнији облик теозофије, заслужује да се мало задржимо на том питању. Али овде томе није место. У осталом, ова књижица, као што смо видели, и сама у том погледу доста говори.

О дивној песни „Оче наш, који јеси на небеси“, од Владимира Назора, коју је преводилац додао Штајнеровом предавању (37—40), немамо шта рећи. Можемо само похвалити преводиоца, г. Др. С. Жупића, — што је своме преводу додао и ову интересантну и лепу песму.

Др. Борислав Лоренц